

Open brief Trouw

Wij, ouders van het ouderpanel, zijn twee jaar geleden door de staatssecretaris gevraagd om de uitvoering van het herstelproces vanuit het perspectief van gedupeerde ouders kritisch te volgen. We geven gevraagd of ongevraagd advies. In die twee jaar hebben we met enige regelmaat zaken bereikt. We hebben een aangrijpende brief namens twee kinderen van gedupeerde ouders gestuurd aan de staatssecretaris en de Minister President. Daarmee bereikten we dat de schade aan de kinderen aparte aandacht heeft gekregen. Mede daardoor is de kind-regeling tot stand gekomen. Ook hebben wij in het begin aangedrongen op een noodvoorziening. Dit resulteerde in een noodfonds. Daar is in het eerste jaar van het herstelproces duizenden keren met succes een beroep op gedaan. Verder hebben we inmiddels misschien wel honderd concept-brieven van commentaar voorzien. We leverden zowel op het niveau van taalgebruik, als qua 'tone of voice' kritiek. We hebben tientallen adviezen uitgebracht, soms ongevraagd, vaak gevraagd. We zijn bij tal van gemeenten geweest om hen te helpen bij het opzetten van de gemeentelijke hulp aan gedupeerden. En we hebben, door onze positie, vele honderden individuele situaties helpen oplossen.

Ondanks de druk die we voelen, ondanks de enorme emotionele belasting waar we, ook omdat we zelf gedupeerden zijn, onder moeten leiden, hebben we deze bescheiden rol op ons genomen. De individuele en collectieve successen maakten dat we de druk, de frustraties en de pijn die ons werk met zich meebrengt vonden opwegen tegen het belang van de te bereiken successen.

Veel veranderd: veel meer, complexer, met 'nieuwe' issues

In de twee jaar hebben we veel zien veranderen. Toen we begonnen waren er ongeveer 9.000 gedupeerden, en hoopten we dat wij konden bijdragen aan het vinden en helpen van alle gedupeerden. We dachten toen dat dat ongeveer 20.000 zouden zijn. Het blijken er meer dan 50.000 te zijn.

We hebben gezien dat het probleem niet alleen in aantallen veel groter bleek, maar dat het ook vele malen complexer bleek. Zo bleken niet alleen de ouders gedupeerd, maar ook de kinderen. Niet alleen de aanvrager van de kinderopvangtoeslag was gedupeerde, maar ook de partner. Maar wat als men inmiddels gescheiden was (soms met dank aan de belastingdienst)? De initiële mededeling 'regelt u het maar met uw ex-partner' getuigt dan niet alleen van gevoelloosheid, maar ook van een gebrek aan realiteitszin. Juridisch is degene die het aangevraagd heeft wellicht de gedupeerde, maar de Kinderopvangtoeslag was natuurlijk bedoeld voor het hele gezin, niet alleen voor de aanvrager.

We zagen dus de aantallen verdrievoudigen, we zagen de complexiteit toenemen, doordat kinderen en ex-partners ook adequate hulp nodig hadden. Maar ook daarna blijft de complexiteit maar toenemen: zo bleken 2000 gedupeerden het zo zwaar gehad te hebben, dat zij naar het buitenland moesten vluchten. Bedenk daarbij dat de belastingdienst je auto liet afpakken, beslag op je loon liet leggen, alle toeslagen (huurtoeslag, zorgtoeslag, etc.) inpikte, waardoor je de-facto onder de wettelijk geregelde beslagvrije voet kwam (weer een norm waar de belastingdienst zich niet aan hield!). En omdat je dan je huis uitgezet werd, omdat 'jij je betalingsverplichtingen niet nakwam', kreeg je geen 'huurdersverklaring' waardoor het huren van een huis onmogelijk werd. Bovendien, als je (door onrechtmatig toepassen van de 'zwaardmacht' van de overheid) van alles was beroofd, liep je de kans dat jeugdzorg je kinderen 'in veiligheid' bracht. Want een berooide ouder, die op straat gezet is door de overheid, met onoplosbare schulden waarvoor geen betalingsregeling mocht

worden getroffen, waardoor schuldhulpverlening van de gemeenten ook hun deuren voor deze mensen gesloten hield, deze ouder kon natuurlijk niet voor zijn/haar kinderen zorgen! De overheid, die zoveel ongekend onrecht aandeed, kon dat naar eigen zeggen wel... Dan is vluchten voor de overheid een reële optie. Dus zitten er 2000 ouders in het buitenland. Met hun kinderen!

De situatie blijkt nog complexer: ouders hebben schulden. In eerste instantie wilde de belastingdienst de 'compensatie' verrekenen met deze schulden, maar inmiddels is zij – gedwongen door kamer en VNG – de officiële schulden aan het kwijtschelden. Weer een ingewikkeld uitvoeringsproces erbij.

En recent weten we ook dat er 1115 kinderen van gedupeerde ouders, sinds 2015, gedwongen uit huis zijn geplaatst. Hoeveel kinderen voor die tijd uit huis zijn geplaatst weten we niet, noch weten we hoeveel uithuisplaatsingen onder 'drang' (dat noemt jeugdzorg 'vrijwillig') hebben plaatsgevonden.

Het is veel meer dan 'juridisch, uitvoeringstechnisch' complex

We dringen er als ouders al een tijd op aan dat de herstelorganisatie zich niet te juridisch/formeel opstelt. Men moet niet alleen een herstel-regeling uitvoeren, waarbij bepaald moet worden of en hoeveel recht op teruggave men heeft (teruggave is een beter woord dan compensatie; het gaat immers om ten onrechte niet betaalde rechten op kinderopvangtoeslag). Het recht op teruggave wordt dan getoetst aan criteria, gebaseerd op de regelingen. Wij noemen dat de bovenstroom, van rechten, criteria, geld.

Minstens net zo belangrijk is de 'onderstroom': de emotie, het gevoel dat je jarenlang ongekend onrecht is aangedaan, het gevoel in de steek gelaten te zijn. De schaamte en het schuldgevoel dat je hebt naar je kinderen, omdat je hen niet hebt kunnen verdedigen tegen de almacht van de overheid, die met nietsontziende nauwgezetheid haar zwaarmacht inzette tegen jou als onschuldige, maar ook weerloze burger. Het verdriet dat je hebt om de verloren jaren, de pijn die je voelt omdat je naasten zich niet konden voorstellen dat de belastingdienst ernaast zat, en dus jou alle ellende verweten ("jij zal het wel verkeerd gedaan hebben"). De stress, de uitputtingslag, de vernedering, waardoor je je baan verloren bent, je partner verloren; waardoor je ziek bent geworden, waardoor je blijvend fysieke en/of psychische schade hebt opgelopen. Deze onderstroom wordt niet bespreekbaar gemaakt, de overheid (ook de gemeenten!) blijven denken in rechten en plichten, en dragen daardoor bij aan wat in het jargon 'secundaire victimisatie' wordt genoemd: het proces van herstel is op zichzelf weer zodanig bureaucratisch vormgegeven dat dat herstelproces nieuwe vormen van emotionele en psychische schade veroorzaakt.

We zijn moe, kwaad, uitgeput

Over dit alles hebben we als ouderpanel steeds kunnen praten, hebben we steeds kritiek kunnen leveren, en werden we daarin in ieder geval gehoord. Niet altijd volgde verandering, maar vaak genoeg wel.

Deze maand viel ons de taak echter te zwaar, we zijn moedeloos, teneergeslagen, maar eigenlijk ook verschrikkelijk kwaad. Dat heeft zich de laatste maanden opgebouwd, maar kwam deze maand tot ontploffing.

Het bouwt zich op, omdat we al tijden kritiek hebben op de aanpak rond de uit huis geplaatste kinderen: wij vinden, ondanks de inspanningen van het ondersteuningsteam, dat het uitgangspunt moet zijn: alle kinderen, als dat ook maar enigszins mogelijk is, terug, of in ieder geval herstel van de relatie. Dat is wezenlijk een ander uitgangspunt, dan het huidige uitgangspunt: de gebroken gezinnen helpen om om te gaan met de ontstane situatie. We zien wel dat het ondersteuningsteam die goede kant op werkt, maar het beleid en de minister van rechtsbescherming spreken dit volstrekt onvoldoende uit. Zij blijven nog binnen de jammerlijk falende systeemlogica gevangen zitten.

Het bouwt zich ook op, omdat bij de kwijtschelding van schulden persoonlijke schulden alleen meegenomen worden, als deze via de notaris zijn vastgelegd. Maar wie gaat er in godsnaam naar een notaris om een lening bij een familielid te regelen, als je geen geld hebt, maar schulden? Alsof je dan wel geld hebt voor een notaris!

Het bouwt zich ook op, omdat de commissie werkelijke schade, die geacht wordt te kijken naar aanvullende schade, godsgruwelijk juridisch redeneert. Er zijn niet alleen wachttijden, maar het hoorgesprek is veel meer een verhoorgesprek, de hoeveelheid bewijsstukken is ongekend (recent werd nog gevraagd of je op papier kon bewijzen dat je gebit voor 2009 nog wel op orde was, omdat je anders geen recht had op vergoeding kosten tandarts). De commissie 'speelt rechtbankje', waardoor je veel meer hulp nodig hebt van advocaten, terwijl de advocaten-regeling structureel en sterk tekortschiet. De commissie heeft wel de beschikking over jouw 'herstel-dossier', maar jijzelf niet. De wachttijden voor het dossier zijn opgelopen tot 3 jaar. Wat de afronding van een zwaar proces zou moeten zijn, blijkt een zoveelste schop na.

Het bouwt zich ook op, omdat veel gemeenten zich net zo bureaucratisch opstellen als de belastingdienst. De medewerkers van die gemeenten lijken te denken dat het om mensen gaat die onder de Participatie-wet vallen, en passen dus de categorieën toe die daarbij gelden. Gemeenten blijken vaak niet te weten welke vergoedingen ze mogen toekennen (die dus veel ruimer zijn dan die van de Participatiewet), maar ouders voelen zich opnieuw gediscrimineerd door het dedain dat ook bij de Participatiewet niet schering en inslag zou moeten zijn (maar helaas wel is).

Veel gemeenten doen alsof zij de shit van de belastingdienst moeten opruimen, maar vergeten te bedenken dat zij mededader zijn. Ze vergeten dat zij deze ouders ook tenminste tien jaar in de kou hebben laten staan. Ze vergeten dat zij als volleerde bureaucratieën, op grond van het label 'fraude' dat deze ouders ten onrechte kregen, meer dan tien jaar geweigerd hebben deze mensen te helpen, terwijl deze gemeenten de hele tijd roepen dat zij de meest nabije overheid zijn. Elke vorm van zelfreflectie ontbreekt.

Het bouwt zich op, als we zien dat de AP, die meer dan tien jaar niet geconstateerd heeft dat er iets gruwelijk fout ging en dus deze ouders minstens 10 jaar in de kou heeft laten staan, nu wel een boete oplegt, maar niet de ouders helpt om uit de problemen te komen. Nee, nu stelt de AP extreem strenge eisen, zodat belastingdienst en gemeenten onderling geen informatie op fatsoenlijke wijze kunnen uitwisselen, waardoor hulp organiseren veel moeilijker wordt gemaakt, dan nodig is.

Het bouwt zich op als we zien dat formele partijen, als de Algemene Rekenkamer en de Raad van State nu strenge eisen stellen aan de procedures die doorlopen moeten worden, voordat de oplossingsregelingen van kracht kunnen worden. Alles moet nu bij 'wet in formele zin', met doorlooptijden van meer dan een jaar. Over het uitstel dat dit tot gevolg heeft, wordt door geen van deze partijen met ouders gesproken. Ze hebben wel interne evaluaties gedaan (introspecties, noemen ze dat) naar wat ze in het verleden fout hebben gedaan, maar op het moment dat ze het nu anders zouden kunnen doen, grijpen ze toch weer naar de oude, formele regels en procedures, grijpen ze toch weer naar het falende systeem waar heel Den Haag in gevangen lijkt te zitten.

Het bouwt zich op als de ouders dan moeten zien dat zowel de VNG als de Tweede kamer zich achter deze formele vereisten opstellen, maar tegelijkertijd wel publiekelijk roepen dat het zo lang duurt, en dat de belastingdienst dit niet kan maken. Wij denken dan: 'maar Tweede Kamer, u doet dat toch zelf? U biedt de belastingdienst niet de ruimte om met snelle regelingen te komen? U legt de belastingdienst toch procedures op, die zo strak zijn, dat er wel lange wachtrijen moeten ontstaan? U heeft de oplossing toch zo nodeloos ingewikkeld gemaakt, dat gedupeerden nu wel vijf loketten nodig kunnen hebben (de belastingdienst, de gemeente, de bezwaarcommissie, de commissie werkelijke schade, en ultimo ook nog de gewone rechter, omdat alle vier voorgaande loketten hun werk niet altijd goed doen)?'

Het bouwt zich op als we moeten zien dat de terugbetaling van de vermogensheffing wel binnen no-time van de grond komt....

Dan barst de bom

En dan, op een dag, dan knapt het touwtje, dan barst bij ons de bom. En dat was deze maand. De meeste ouders vinden het herstel voor hun kinderen nog belangrijker dan het herstel voor henzelf. Soms formuleren ze dat gruwelijk helder: 'ons leven is al kapot, en kan niet hersteld worden, maar alsjeblieft, zorg dat het met onze kinderen wel goed gaat komen'. Deze maand kregen we te horen, dat de kindregeling hopelijk in december van dit jaar gaat beginnen (waarschijnlijker is eerste kwartaal volgend jaar, denken wij dan). Dat doet pijn, zo ontzettend pijn. De kinderen was beloofd rond december afgelopen jaar! En nadat de kinderen hun advies hebben uitgebracht, en de ministerraad nog eventjes fijntjes de bedragen naar beneden bijstelde hetgeen ongedaan gemaakt moest worden door de kamer, hoopten we als ouders dat dit in ieder geval goed zou gaan. Maar nee hoor, zelfs dat moet minstens twee keer zo lang gaan duren als beloofd. En er is al een jaar niet met de kinderen gecommuniceerd, na het uitbrengen van hun advies horen zij slechts een doodse stilte. Hoe leggen we dat onze kinderen uit? Hoe kunnen we dan vragen om herstel van vertrouwen in de overheid? En vooral: wat voor zin hebben al onze inspanningen dan nog?

We zijn al zo moe, waarom moet dit er ook nog eens bij, en wanneer kunnen we nu eens beginnen met dit achter ons te laten? Wanneer kunnen we de draad van ons leven weer oppakken, en weer gaan opbouwen? Wanneer komt er een waarheidscommissie, die samen met ons onderzoekt waarom het fout is gegaan, in plaats van een enquête commissie die over ons praat, maar niet met ons samen optrekt. Nu wordt keer op keer het broze vertrouwen opnieuw kapot gemaakt. Wanneer heeft het systeem nu eindelijk door, dat het het systeem was dat deze fout maakte, en dat dat systeem dan niet onderdeel van de oplossing kan zijn? Wanneer stijgen de systeem-partijen nu eens eindelijk boven zichzelf uit, en komen ze met snelle, maar vooral ook genoegdoende oplossingen?

Namens de ouders van het ouderpanel

Anita
Florence
Inuch
Jacqueline
Audrey
Jo-ann
Kristel
Lydia

Marcel
Marion
Sandra

Arre Zuurmond, voorzitter ouderpanel